

HÍREK

1969. november 14-én tartotta a Történettudományi Intézet a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. és az Intézet fennállása 20. évfordulójának ünnepségét. A TIT Kossuthklubjában tartott ünnepségen *Pach Zsigmond Pál* igazgató megnyitója után *Niederhauser Emil* mondott megemlékező ünnepi beszédet. Az MSzMP KB alosztályvezetője *Nagy Miklós*, az MSzMP Párttörténeti Intézetének igazgatója, a MTA Irodalomtörténeti Intézetének igazgatóhelyettese és más meghívott vendégek is jelen voltak.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete és Politikai Főiskolája 1969. március 3-án tudományos ülésen emlékezett meg a Kommunista Internacionálé megalakulásának 50. évfordulójáról. Az ülést *Nemes Dezső*, a Politikai Bizottság tagja nyitotta meg. A referátumot *Szántó György*, a Politikai Főiskola tanszékvezető tanára tartotta. Hozzászólt többek között *Jemnitz János*, aki „A nyugat-európai munkásmozgalom problémái az első világháború idején” című előadást tartotta.

A Magyar Történelmi Társulat, az MSzMP KB Párttörténeti Intézete, Politikai Főiskolája és Társadalomtudományi Intézete, a MTA Történettudományi Intézete, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, az ELTE Bölcsészettudományi Karának Új- és Legújabbkori Magyar történeti Tanszéke a Magyar Tanácsköztársaság megalakulása 50. évfordulójának ünneplésére tudományos ülésszakot rendezett 1969. március 17—19-én. Az ülést *Pach Zsigmond Pál* akadémiai levelező tag nyitotta meg, majd *Ajtai Miklós*, az MSzMP KB Politikai Bizottságának póttagja, miniszterelnökhelyettes tartott előadást. Ezt követte *Hajdú Tibor* „Az októberi polgári demokratikus forradalom és a Magyar Tanácsköztársaság története kutatásának új eredményei”; *Liptai Ervin* „A Magyar Tanácsköztársaság nemzetközi politikai és katonai helyzetének főbb elvi-történeti kérdései” című referátuma. Az ülésszak két szekcióban folytatódott, számos kül- és belföldi kutató korreferátuma hangzott el. Az Intézet tagjai közül *Jemnitz János* „A Magyar Tanácsköztársaság angol—francia szocialista sajtóvisszhangjához”, *L. Nagy Zsuzsa* „Ellenforradalmi csoportok és irányzatok a forradalom idején” címmel tartottak korreferátumot. Az ülésszakon 60 külföldi küldött vett részt, legnépesebb delegációval a Szovjetunió és az NDK. A népi demokratikus országokon kívül nyugat-német és francia kutatók is felszóltak az üléseken.

A MTA Történettudományi Intézete és a Magyarország Története című tizkötetes összefoglaló mű szerkesztőbizottsága 1969 folyamán két vitát rendezett.

1. A MTA nagytermében április 21-én a művelődéstörténet módszertani kérdéseivel foglalkozó vitán referátumot tartott: *R. Várkonyi Ágnes*: Művelődéstörténeti törekvések az európai és a hazai polgári történettudományban; *Elekes Lajos—Székely György—Sinkovics Imre—Balogh Sándor*: A művelődéstörténet helye, funkciója a történelmi szintézisben; *Pamlényi Ervin*: A művelődéstörténet fogalmáról. Korreferensek: *Hermann István*: A kultúra fogalma az újabb polgári történelem elméletben; *Malkai László*: Az anyagi kultúra történetének kutatásáról; *Kabos Ede*: A munkáskultúra kutatásának kérdései, helyzete és feladatai; *Vörös Károly*: A tömegek kulturális helyzetének rajza a művelődéstörténetben; *Szűcs Jenő*: Az eszmetörténet fogalmáról és módszertanáról; *Aradi Nóra*: Művészettörténet és művelődéstörténet; *Zibolen Endre*: Neveléstörténeti kutatásunk helyzetéről; *Földes Éva*: Neveléstörténet és művelődéstörténet; *Márkus László*: A magyar politikai gondolkodás és a sajtó történetéről. Felszóltak még *L. V. Cserepyin*, *N. P. Gardanov*, *Györfly György* és mások.

2. A Párttörténeti Intézet tanácstermében 1969. október 10-én rendezett egésznapos vitát *Pach Zsigmond Pál* vezette be. A vita alapjául *Hanák Péter—Lackó Miklós—Ránki György* „Gazdaság, társadalom, társadalmi-politikai gondolkodás Magyarországon a kapitalizmus korában” c. közös referátuma szolgált. A vitán az intézeti munkatársakon kívül számos egyetemi oktató és a rokontudományok képviselői is felszólaltak.

A MTA másfél százados fennállásának évfordulójára a MTA elnöksége nagyszabású feladat elé állította a Történettudományi Intézetet azzal, hogy rábízta az „Akadémia Története” megírását. A megírandó mű az Akadémia tudományos és tudományszervezési tevékenységét kíséri nyomon; tudománytörténet lesz, különös tekintettel a MTA szerepére.

A munkát az Intézet 2 kötetre, 80 ív terjedelembre tervezi. Ebből az általános intézménytörténeti rész 30—35, a tudománytörténeti fejezetek 45—50 ívet vennének igénybe. Főszerkesztő az Intézet igazgatója, *Pach Zsigmond Pál*, a szerkesztőség tagjai: *Várkonyi Ágnes* (XIX. század), *Ránki György* (XX. század), *Makkai László* (tudománytörténeti fejezetek).

Az intézménytörténeti rész szerzői:

Kezdetektől — 1869-ig *Várkonyi Ágnes*
 1869—1889-ig *Vörös Antal*
 1889—1919-ig *Hanák Péter*
 1919—1949-ig *Tilkovszky Lóránt*
 1949-től napjainkig *Kónya Sándor*.

A tudománytörténeti rész szerzői:

Társadalomtudományok	<i>Kosáry Domokos</i>
természettudományok	<i>Vekkerdi László</i>
alkalm. természettud.	<i>Makkai László</i> .

A munkálatokban számos nem intézeti munkatárs is részt vesz.

A Brémában működő Gesellschaft für Deutsche Presseforschung *Márkus László* főmunkatársunkat 1969 októberében levelező tagjai sorába választotta. Ez a Társaság, a brémai állami könyvtár önálló sajtótörténeti osztálya, egyben tudományos bázisa, a NSzK-ban 1957 óta működő, jelentős technikai és tudományos apparátussal rendelkező intézmény. Mikrofilmtára a maga nemében egyedülálló. A *Márkus László* levelező tagságával megerősödő kapcsolatok lehetőséget teremtenek dokumentációs és módszertani tapasztalatok kicserélésére és elősegíthetik marxista sajtótörténetünk eredményeinek terjesztését is.

Somlyai Magda 1969 folyamán folytatta a magyar népi demokrácia történetéről szóló iskolai oktatófilm sorozatát. Az 1945—49-es tavaly készült rész után, ez évben elkészítette az 1949—1955 és az 1955—1960-as időszakot felölelő kétszer húszperces film forgatókönyvét és aktív részt vett az összeállításban is. Az oktatófilm nagyrészt eredeti dokumentumok és hirdófilmek alapján készült.

Az Intézet munkatársai a szakszervezeti bizottság rendezésében 1969. szeptember 27—28-án tanulmányi kirándulást tettek Sárospatakra. A kétnapos út során Eger, Diósgyőr, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Telkibánya, Monok, Széphalom műemlékeit, múzeumait tekintették meg.

Molnár Erik, az Intézet elhunyt igazgatója születésének 75. évfordulójáról országsszerte megemlékeztek. 1969. december 11-én a MTA II. osztálya és a Magyar Történelmi Társulat emlékülést rendezett az Akadémián, melyen *Ránki György*, az Intézet igazgatóhelyettese „*Molnár Erik történetírása*” címmel tartott előadást. — Válogatott tanulmányai jelentek meg az Akadémiai Kiadó kiadásában, melyeket *Ránki György* rendezett sajtó alá és írt bevezető tanulmányt. — Újságcikkekben és a TV-ben méltatták a nagy marxista történész és filozófus életművét.

Az Intézet ideológiai továbbképzése keretében 1969-ben két vita zajlott le. 1. „A nyugat-

német történetírás irányzatai” címmel, melyen *Kovács Endre*, *Ságoári Ágnes* és *Zimányi Vera* tartott referátumot, 2. „A nyugat-európai történetírásban alkalmazott strukturalista elméletek” témakörből, melyen *Katus László* és *Makkai László* elemezte előadásában ezeknek az elméleteknek a marxista történetfelfogással ellenkező és egybeeső vonásait.

1970 tavaszán, a Corvina Kiadónál jelenik meg a „Magyarország története” című mű kb. 600 oldalas terjedelemben, elsőnek német nyelven, intézeti szerzők tollából.

Az Intézet igazgatóságának döntése alapján az Intézet könyvtára bibliográfiai, valamint dokumentációs csoportja és reprográfiai részlege 1970. január 1-től egy egységes osztályba kerül. Vezetésével *Incze Miklós*t bízta meg az igazgatóság.

Spira György „A Pilvax forradalma — közelről” című előadást tartotta a Magyar Történelmi Társulat és a TIT 1969. március 12-i ülésén.

Sarlós Béla 1969. április 11-én, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a Tanácsköztársaság 50. évfordulója alkalmából rendezett tudományos ülésszakon előadást tartott a nemzetek jogairól.

Hegyí Klára 1969. május 13—14-én Székesfehérvárott, az Alba Regia napok tudományos ülésszakán referátumot tartott „Török közigazgatás és magyar városi autonómia” címmel.

1969. május 23—25-én a vajai várkastélyban Vay Ádám halálának 250 évfordulójára tudományos ülésszakot tartottak. 23-án hangzott el *Esze Tamás* előadása „Vay Ádám és a Rákóczi-féle szabadságharc”. Korreferensek voltak: *Várkonyi Ágnes* „A társadalmi törvényszerűség és az egyén a Rákóczi-szabadságharcban”, *Benczédi László* „A Thököly- és Rákóczi-kor nemzeti és társadalmi problémái”, *Benda Kálmán* „Nemzeti szabadságharc és európai fejlődés”, *Hopp Lajos* „Vay Ádám és a Rákóczi-emigráció Lengyelországban” című előadásokkal.

L. Nagy Zsuzsa a tanácsi levéltárak tudományos dolgozóinak szakmai-ideológiai továbbképzése keretében 1969. január 27-én „Az 1918—1919-es forradalmak és a helytörténeti kutatás néhány problémája”, *Incze Miklós* pedig 1969. július 2-án „A helyi gazdaságtörténetírás elvi és módszertani problémái az ellenforradalmi rendszerben” címmel tartott előadást.

Glatz Ferenc a Magyar Jogtudományi Társaság 1969 májusi ülésén korreferátumot tartott „A két világháború közötti jogtörténetírás néhány kérdése” címmel.

A MTA Történettudományi és Régészeti Bizottsága 1969. június 16-án közös ülést tartott melynek napirendjén *Bartha Antal* „A régészet és a történettudomány együttműködésének kérdései” című referátuma szerepelt.

A Magyar UNESCO Bizottság, a Magyar Történelmi Társulat és a MTA Történettudományi intézete 1969. június 27-i emlékülésén *Csatári Dániel* „Bálcescu emlékezete” címmel tartott előadást a Kultúrkapcsolatok Intézetében.

Incze Miklós, az Országos Pedagógiai Intézet által a Világnézetünk alapjai tantárgyat oktató középiskolai tanárok részére rendezett tanfolyamon 1969. június 30-án előadást tartott „A fejlett tőkés országok gazdasági-társadalmi viszonyai. Az állami monopolkapitalizmus kialakulása, hatása a termelési viszonyokra” címmel.

A Magyar Történelmi Társulat, az Országos Pedagógiai Intézet és a TIT 1969. augusztus 26—27. között rendezte Országos Történetész Vándorgyűlését Budapesten. A 26-i gyűlésen a főreferátumot *Incze Miklós* tartotta „A kortörténet kutatásának elvi és módszertani problémái” címmel. 27-én a XX. századi történelem tanításának sajátos kérdéseit tárgyalták *Hinora Sándor* előadásában.

Benda Kálmán 1969. augusztus 29-én, Debrecenben tartott előadást a debreceni Déry Múzeum konferenciáján „Zoltai Lajos a történetíró” címmel.

A MTA Névtudományi Kongresszusán *Benda Kálmán* előadást tartott 1969. szeptember 2-án „A hajduk eredetének megállapítása családnevek alapján” címmel.

Szemere Bertalan halálának 100. évfordulójára emlékünnepeket rendeztek Miskolcon, 1969. szeptember 26-án. Az Intézet részéről *Katus László* vett részt „Szemere Bertalan az emigrációban” című előadással.

Somlyai Magda 1969. november 28-án a székszárdi helytörténeti konferencián tartott előadást Magyarország felszabadulásának sajátosságairól.

Vörös Antal Szombathelyen, a Magyar Agrártudományi Egyesület 1969 novemberében tartott ülésén „Az Őrség mezőgazdaságának múltja” című előadással szerepelt.

INTÉZETI VITÁK

Györffy György 1969. november 18-án védte meg doktori disszertációját, melynek címe: A magyar városfejlődés kezdetei és Budapest kialakulása. Opponensek voltak: Gerevich László, Kumorovitz Lajos a történettudományok doktorai és Székely György kandidátus.

Az Intézet *feudáliskori magyar osztálya* 1969. június 2-án vitával összekötött beszámoló keretében *Granasztói György* „Becslés Sopron XVI—XVII. századi lélekszámáról” c. munkáját tárgyalta.

Az *újkori magyar osztály* 1969. szeptember 22-én vitát rendezett a „Magyarország története az abszolutizmus és a dualizmus korában, 1849—1918” egyetemi tankönyv kéziratáról. A vita hozzászólói a dualizmuskori történet szinte valamennyi vitatott kérdésében véleményt nyilvánítottak. A vita alapján a szerzők a kéziratot kijavítják.

Az *újkori és legújabbkori magyar osztály* 1969. június 9-én rendezte *Szabó Miklós* „A magyar jobboldali radikalizmus történeti előzményeihez” c. munkájának vitáját.

A *legújabbkori magyar osztály* vitát rendezett *Vas István*: Nehéz szerelem és Félbemaradt nyomozás c. önéletrajzi írásairól, a költő részvételével. — December 12-én *Lackó Miklós* „Fasizmus—kelet-közép-európai fasizmus” c. tanulmányát vitatták meg.

Az *egyetemes történeti osztály* 1969. február 17-én vitatta meg *Mayer Mária* készülő kandidátusi disszertációjának egy részletét „Skizmatikus parasztmozgalmak Kárpátalján a XX. század elején” címmel. Május 2-án *H. Haraszti Éva* „Az 1935. évi angol—német flotta-egyezmény” című munkájának vitáján több rokonintézmény kutatója is felszólalt. November 17-én *Incze Miklós* „A kortörténet elvi és módszertani problémái” című munkáját vitatta meg az osztály. A vitán az Intézeten kívüli kutatók és az Intézet más osztályának tagjai is részt vettek.

1969 október folyamán az Intézet valamennyi osztálya megvitatta az Intézet 1970-es feladatait, különös tekintettel a tizkötetes Magyar Történet, az Akadémia Története, valamint az előttünk álló nagy történelmi évfordulók megünneplésére (hazánk felszabadulásának 25. évfordulója, Lenin centenáriuma).

AZ INTÉZET TAGJAINAK 1969-BEN MEGJELENT MUNKÁI

Berend T. Iván—Ránki György: Közép- Kelet-Európa gazdasági fejlődése a XIX—XX. században. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Bp. 416 l.

Incze Miklós—Malkai László: A polgári forradalmak és az újkor. (Az idő sodrában, 3.) Minerva, Bp. 279 l.

Jemnitz János: A legújabb kor. (Az idő sodrában, 4.) Minerva, Bp. 220 l.

Jemnitz János: A szocialista pártok és a háború, 1914—1918. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 327 l.

Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919—1945. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 375 l.

M. Lackó: Arrow-cross men, national socialists, 1935—1944. Akadémiai Kiadó, Bp. 113 l. (Studia Historica, No. 61.)

„A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai.” IV. II. rész, 1914—1918.

A kötetet összeállította és szerkesztette: *Mucsi Ferenc*, Kende János, Erényi Tibor, S. Vincze Edit. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 672 l.

Molnár Erik válogatott művek. Szerkesztés és bev. tanulmány (7—41. l.) *Ránki György*. Akadémiai Kiadó, Bp. 519 l.

Ormos Mária: Franciaország és a keleti biztonság, 1931—1936. Akadémiai Kiadó, Bp. 453 l.

Sarlós Béla: A Tanácsköztársaság jogrendszerének kialakulása. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Bp. 444 l.

Tilkovszky Lóránt: Teleki Pál. Legenda és valóság. Kossuth Könyvkiadó. Bp. 192 l.

Varga János: Jobbágyrendszer a magyarországi feudalizmus kései századaiban, 1556—1767. Akadémiai Kiadó, Bp. 614 l.

Az Intézet gondozásában megjelenő Értekezések a Történeti Tudományok Köréből.

Új sorozat-ban megjelent:

45. sz. „Vita a feudális-kori magyar történelem periodizációjáról.” 183 l.

46. sz. *Kiss József*: Jászokunsi agrárszocialista mozgalmak a kiegyezéstől a milleniumig (1867—1895). 141 l.

47. sz. *S. Lengyel Márta*: Reformersors Metternich Ausztriájában (A. J. Gross-Hoffinger). 115 l.

48. sz. *Szakács Sándor*: Állami gazdaságaink helyzetének alakulása, 1945—1948. 144 l.

49. sz. *Szakály Ferenc*: Parasztvármegyék a XVII. és XVIII. században. 151 l.

50. sz. *Fehér András*: A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és az ellenforradalmi rendszer, 1919 aug.—1921. 220 l.

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

Anglia

Z. A. Zeman, a St. Andrews egyetem professzora 1969. április 18-án meglátogatta az Intézetet és előadást tartott a Habsburg-birodalom felbomlásának diplomáciai hátteréről.

H. Haraszi Éva 1969 májusában négy hetet töltött Angliában, hogy tervmunkájához (Nagybritannia és Középkelet-Európa, 1933—1940.) levéltári kutatásokat végezzen és a kérdés brit szakértőivel konzultáljon.

Hugh Seton Watson, a londoni egyetem professzora, magyarországi tartózkodása során többször meglátogatta az Intézetet. Konzultációt folytatott az újkori magyar osztályon; 1969. szeptember 26-án pedig előadást tartott az értelmiség társadalmi és politikai szerepéről az új- és legújabb korban.

C. A. Macartney, oxfordi egyetemi tanár, 1969. november 14-én látogatott Intézetünkbe és konzultációt tartott a Habsburg-Monarchia történetéről írt könyvéről, valamint a Képes Krónika tervezett angol kiadásáról.

Walter E. Minchinton, az exeteri egyetem gazdaságtörténeti tanszékének tanára 1969. november 17-én felkereste az Intézetet. Informálódott a XVII—XVIII. századi magyar gazdaságtörténeti kutatásokról és a korabeli magyar—angol gazdasági kapcsolatokról.

Michel Vooterflynn, az edinburghi egyetem társadalomtörténeti tanszékének professzora, 1969. december 5-én látogatást tett az Intézetben.

Ausztria

Maria Stipsits, ösztöndíjas történész Grazból érkezett hazánkba, hogy témájához, a magyar historiográfia XVII—XVIII. századi történetéhez kutatásokat végezzen.

A bécsi Institut für Österreichische Geschichtsforschung 30 tagú csoportja *Fichtenau* és *Zöllner* professzorok vezetésével Budapesten járt. Levéltárakat, múzeumokat és történész intézményeket látogattak meg. 1969. április 15-én keresték fel az Intézetet.

Paulinyi Oszkár, 1969. május—júliusában a bécsi Collegium Hungaricum 3 hónapos ösztöndíjával anyagfeltáró kutatásokat végzett a bécsi, innsbrucki és grazi levéltárakban, a magyarországi bányagazdaság XVI—XVIII. századi történetéhez.

Spira György 1969. június 4-től július 29-ig tartózkodott Bécsben a Collegium Hungaricumban, hogy az 1848—49-i magyar forradalom történetére vonatkozó forrásokban kutasson az Österreichisches Staatsarchiv és az Österreichische Nationalbibliothek anyagában.

Friedrich Gottas, a salzburgi egyetem docense, 1969 július—augusztusában Budapesten kutatott az Országos Széchényi Könyvtár, az Országos Levéltár és az Akadémia kéziratárában, hogy „A magyar középnemesség és Tisza Kálmán” c. témájának anyagát kiegészítse. Az Intézetet többször felkereste.

Hegyi Klára részt vett 1969. július 28.—augusztus 2. között a Mogersdorffban „Österreich und die Türken” témakörben rendezett kultúrtörténeti symposionon.

A Linzben, 1969. szeptember 16—20-án rendezett nemzetközi munkaszorgalmi konferencián magyar részről *Erényi Tibor*, *Jemnitz János*, *Mucsi Ferenc* és *Pamlényi Ervin* vettek részt. *Jemnitz János* referátuma a II. Internacionálé 1914 nyarán c. témához kapcsolódott.

Bendu Kálmán 1969. szeptember 25.—november 25. között a grazi tartományi, majd különböző bécsi levéltárakban a magyar országgyűlési iratok történetével kapcsolatos anyagban kutatott.

Szűcs Jenő 1969. október 6—28. között tanulmányúton volt Bécsben. A Nationalbibliothek és a Staatsarchiv anyagában kutatott és az egyetem kelet-európai intézetében előadást tartott „Eredmények, vitakérdések és új kérdéskérdések a magyar feudalizmus történetkutatásában”.

Benczédi László 1969 november—decemberében tartózkodott a Collegium Hungaricumban Bécsben. A tizkötetes Magyar Történet megfelelő fejezeteihez végzett kutatásokat a Wesselényi-összeesküvés és a Thököly-felkelés iratanyagában.

Kosáry Domokos 1969. november 4—7. között Ausztiában 2 előadást tartott. A salzburgi egyetem történeti intézetében a magyar politikai törekvések és a Monarchia problémájáról; Bécsben, a Collegium Hungaricumban az októberi szocialista forradalom nyomán Kelet-Közép-Európában előállt új helyzettel foglalkozott.

Pach Zsigmond Pál igazgatót az osztrák Kelet- Délkelet-Európai Intézet felkérte előadás tartására. A „Kelet-Európa és a modern nemzetközi kereskedelem kialakulása a XVI—XVII. században” című előadást A. Hoffmann professzor, a bécsi egyetem gazdaságtörténeti intézetének igazgatója vezette be. Az előadáson és vitán részt vett a bécsi egyetem történész professzorainak többsége.

Ádám Magda 1969. november 16.—december. 1. között kutatásokat végzett Bécsben a Staatsarchiv magyar külügyi iratanyagában, hogy kiegészítse a 20-as évek külpolitikájáról készülő munkáját.

Bulgária

Peter Koldarov, a szófiai Történettudományi Intézet munkatársa, 1969 júniusában két hetet kutatással töltött Magyarországon. Az Intézetet több ízben meglátogatta.

Zdravko Pljakov kandidátus, a szófiai Történettudományi Intézet munkatársa, 1969 júniusában 3 hetet töltött Magyarországon. Az Intézet munkatársaival konzultált.

M. Bur Márta, a szófiai Történettudományi Intézet munkatársa, 1969 június—júliusában Magyarországon kutatott „A görög kereskedők magyarországi és balkáni szerepe a XVIII. században” című témájához.

Pjotr Miatev, a szófiai balkáni intézet osztályvezetője, 1969 július—augusztusában Bulgária történetére vonatkozó kutatásokat végzett budapesti és magyar vidéki levéltárakban.

Ságvári Ágnes részt vett Szófiában 1969. szeptember 4—6. között a Felszabadulási ünnepség alkalmával rendezett jubileumi tudományos ülészakon.

Sztojan Radev, a szófiai filmgyár igazgatója, 1969. november 25-én látogatta meg az Intézetet, hogy „Az 1876-os áprilisi felkelés és Magyarország” c. készülő kandidátusi disszertációja tárgyában konzultáljon egyes munkatársakkal.

Csehszlovákia

A Szlovák Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából a szlovák történe-
nészek 1969. június 5—6-án ünnepi ülést tartottak Eperjesen. Magyar részről *L. Nagy Zsuzsa*,
Hajdú Tibor, *Milei György* vettek részt az ülésen.

Heckenast Gusztáv a kassai Technikai Múzeum meghívására 1969. június 11—12-én részt vett
a nemzetközi symposiumon, amely a Szepes-Gömöri Érchegység bányászatának és kohászatá-
nak történetével foglalkozott. Heckenast Gusztáv referátumot tartott a Gömör-Szepesi Érc-
hegység vasbányászatának és kohászatának XVI—XVII. századi történetéről.

1969. augusztus 28—30. között rendezték meg Prágában a „Fasizmus Európában”
nemzetközi konferenciát. Az Intézet részéről *Lackó Miklós* referátummal, *Ormos Mária* hozzá-
szólással vett részt.

A magyar—csehszlovák csereegyezmény keretében magyarországi levéltárakban és könyv-
tárakban 1969-ben a következők kutattak: *Juraj Žudel*, *Radoslav Fundarek*, *Pavel Horváth*,
Uherová-Bokesová, *Katarína Habovštinková*, *Jana Skladaná*, *Radislav Deák*, *Richard Marsina*,
Jaroslav Dubnický, *Peter Ratkoš*, *Vincent Sedlak*, *Lubomír Juck*, *Julius Sopko*, *Kvestoslavá-*
Kucerová Anton Spiesz, *Július Mészáros*, *Michal Suchý*, *Ján Tibenský*, *Vadkerty Katalin*.

Csehszlovák levéltárakban és könyvtárakban a következő magyar kutatók dolgoztak:
Incze Miklós, *Szabolcs Oltó*, *Granasztói György*, *Kovács Endre*, *P. Somogyi Éva*, *Szűcs Jenő*, *Dancs*
Istvánné, *Benczédi László*, *Mészáros István*, *Kolossa Tibor*.

Franciaország

Domenique Gross, a dijoni egyetem munkatársa 1969 júliusában látogatta meg az Inté-
zetet, hogy a Tanácsköztársaság kérdéseiről konzultáljon egyes munkatársakkal.

Makkai László, *Kovács Endre* és *Zimányi Vera* az École Pratique des Hautes Études ven-
degeként, 2 ill. 3 hónapig kutattott Párizsban.

Jugoszlávia

L. Nagy Zsuzsa részt vett 1969. január 17—18-án a Zágrábban tartott Horvát Történelmi
Társulat konferenciáján.

Igor Karaman, a zágrábi egyetem docense, 1969 elején érkezett hazánkba, hogy 6 hónapig
kutasson dualizmuskori gazdaságtörténeti témájához. Az Intézetet többször felkereste.

Zimányi Vera 1969. szeptember 16—28. között Zágráb és Rijeka levéltáraiban tájékozó-
dott a XVII. századi Zrínyi-birtokokra vonatkozó kutatásokról.

Juhász Gyula részt vett 1969. szeptember 1—14. között a II. világháború története nemzet-
közi bizottság konferenciáján, mely az „Ellenállás a Balkánon, 1941—1945” c. témát tárgyalta.
Juhász Gyula korreferátumot adott át „A magyar háborús kormányok és a balkáni ellenállás
mozgalmak” címmel. Majd Belgrád és Újvidék levéltáraiban végzett kutatásokat.

Ivan Beuc, a belgrádi Történettudományi Intézet főmunkatársa és *Miljenko Pandzić*
munkatárs 1969 szeptemberében Magyarországon jártak a magyar levéltári selejtezés ill. a családi
evéltárak szisztémájának tanulmányozására. Az Intézetet több ízben felkeresték.

Vuk Vinaver, a belgrádi újkori Történeti Intézet főmunkatársa 1969. október 15.—novem-
ber 15. között kutattott budapesti levéltárakban a „Magyar—jugoszláv kapcsolatok a két világ-
háború között” c. témájához. Az Intézet egyes munkatársaival többször konzultált.

Andrija Radenić, a belgrádi Történettudományi Intézet munkatársa 1969. december 2-án
látogatta meg az Intézetet. Kutatása a XIX. századi magyar történelemre vonatkozó, utóbbi
években megjelent munkákra terjedt ki.

Lengyelország

1969. április 28-án látogatta meg az Intézetet *Henrik Jabłoński* lengyel felsőoktatásügyi miniszter. Maga is legújabbkori történettel foglalkozik, így az egyetemi történészképzés kérdésein túl, a XX. századi lengyel munkásmozgalom témájáról tárgyalt.

St. Novak, a varsói Nemzetközi Kapcsolatok Intézete tudományos kutatója hat heti tanulmányútra érkezett Magyarországra. Témája „A II. világháború előzményei”, ezen belül a magyar—lengyel kapcsolatok. Az Intézetet többször felkereste.

Lublinban, 1969. szeptember 8—14. között tartották a Lengyel Történelmi Társulat X. Kongresszusát, melyen magyar részről *L. Nagy Zsuzsa* és *Unger Máttyás* vettek részt.

Pach Zsigmond Pál igazgatónk 1969. november 21—25-én a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság Végrehajtóbizottságának Varsóban tartott ülésén vett részt, melyen az V. (leningrádi) Kongresszus előkészületeiről tárgyaltak. A tervek szerint az V. Kongresszust 1970. augusztus 10—14-én tartják és magyar részről 3—4 előadás ill. korreferátum fog elhangzani. Mintegy 400 résztvevőre számítanak nyugati, 300-ra szocialista országokból, ezenfelül nagyszámú szovjet gazdaságtörténészre.

Wacław Felczak, a Jagelló-egyetem tanára 1969. november 27-én kereste fel az Intézetet, hogy Niederhauser Emillel konzultáljon az 1868-as horvát—magyar kiegyezésről szóló könyvről.

1969. december 2—3-án a lengyel Akadémia Történettudományi Intézetének kelet-európai osztálya konferenciát rendezett „Középkelet-Európa az I. világháború után” címmel. A vitán intézetünk részéről *Lackó Miklós* főmunkatárs vett részt.

Német Demokratikus Köztársaság

Mucsi Ferenc 1969. június 9—30. között az akadémiai csereegyezmény keretében Berlin és Potsdam levéltáraiban kutatott a német és magyar munkásmozgalom közötti kapcsolatok témakörében.

Karl Obermann, a berlini Történettudományi Intézet osztályvezetője 1969. június 27-én látogatta meg az Intézetet.

A MTA Történettudományi Intézete és az Institut für Wirtschaftsgeschichte an der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin 1969. szeptember 1—2-án Berlinben konferenciát rendezett az ipari forradalom kérdéseiről. A konferenciát *Pach Zsigmond Pál* igazgató nyitotta meg, majd *Wolfgang Jonas* „A munkaerővándorlás problémája az ipari forradalomban” és *Katus László* „Ipari forradalom és gazdasági növekedés” c. előadása hangzott el. *Jürgen Kuczynski* akadémikus „Termelés és tudomány az ipari forradalomban”, *H. Haraszti Éva* „A brit ipari forradalom néhány kérdése az újabb angliai és amerikai gazdaságtörténeti feldolgozásokban”, *Berend—Ránki* „Az ipari forradalom fogalma” c. előadásokkal folytatódott a konferencia. 2-án *Hans Heinrich Müller*, a Gazdaságtörténeti Intézet munkatársa „Az ipari forradalom és a mezőgazdaság fejlődésének kérdése”, *Kolossa Tibor* „Az ipari forradalom és a mezőgazdaság”, *Gyimesi Sándor* „Az iparfejlődés Magyarországon az ipari forradalmat megelőző időszakban” címmel tartott előadást. — Az előadásokat élénk vita követte. A konferenciára érkezett kutatók közül többen felkeresték az Intézetet, *Helga Nussbaum*, a Gazdaságtörténeti Intézet osztályvezetője „Die Herausbildung von Elementen des staatsmonopolistischen Kapitalismus in Deutschland vor dem I. Weltkrieg unter besonderer Berücksichtigung der Triebkräfte dieser Entwicklung” címmel előadást is tartott.

Benda Kálmán 1969. október 2—5-én részt vett a Német Demokratikus Köztársaság 20. évfordulója alkalmával a Karl-Marx egyetem által rendezett történelmi szimpozionon Lipcsében, amelynek témaköre „Klassen und Ideologien in Epochen des Revolutionären Umbruchs” volt.

* a berlini tudományos Akadémia Gazdaságtörténeti Intézetének igazgatója,

Benda Kálmán előadást tartott „Nemzeti és társadalmi törekvések a magyar felvilágosodásban” címmel.

Glatz Ferenc 1969. október 12.—november 3. között a potsdami Zentralarchivban és lipcei könyvtárakban végzett kutatásokat.

Manfred Weisbecker, a jeni egyetem professzora 1969. október 24-én konzultált a faszimusz kérdéseiről *Ránki György* igazgatóhelyetttel.

Pach Zsigmond Pál, az Intézet igazgatója, a Hansischer Geschichtsverein által 1969. október 29.—november 2. között Mühlhausenben rendezett nemzetközi gazdaságtörténeti konferencián vett részt. Előadást tartott „Kelet-Európa helye a XV—XVI. századi nemzetközi kereskedelemben” címmel. Majd Berlinben tárgyalt a Tudományos Akadémia Gazdaságtörténeti Intézetének vezetőségével az együttműködési megállapodásból folyó 1970—1971. évi munkatervi teendőkről.

Német Szövetségi Köztársaság

Stier Miklós megérkezett Mainzból, ahol egyéves ösztöndíjjal tartózkodott. (1968 február—1969 február). „A náci Németország kelet-európai politikája” témához végzett kutatásokat; a mainzi, Európa történetével foglalkozó intézetben előadást tartott „Német követjelentések — magyar belpolitika” címmel.

Márkus László 1969. április 16.—július 27. között kiküldetéssel dolgozott az NSzK-ban, hogy a Horthy-korszak uralkodó elitjének és a politikai gondolkodás története c. témák irodalmát feltérképezze és a sajtótörténet módszertani eredményeit megismerje.

Holm Sundhausen, müncheni történész 1969 augusztusában Magyarországon végzett kutatásokat a II. világháború témakörében.

Olga Zobel, müncheni történész, disszertációja anyagának kiegészítésére 1969 szeptember—október hónapokban Magyarországon folytatott kutatásokat. Témája: Polgári radikálisok Magyarországon.

Tilkovszky Lóránt 1969 szeptember—novemberében kutatott ösztöndíjjal Mainz, Koblenz, Bonn levéltáraiban a két világháború közti nemzetiségi politika és a magyarországi német behatolás kérdéseiről. A mainzi intézetben előadást tartott kutatási eredményeiről.

1969. október 20-án *Martin Brosat*, az Institut für Zeitgeschichte főmunkatársa, előadást tartott az Intézetben „Náci párt és náci állam” címmel.

1969. november 7.—december 3-ig *Hanák Pétert* meghívták az NSzK különböző egyetemeire előadások tartására. A müncheni Collegium Carolinum rendezésében „A párizsi békekonferencia 1919” témával foglalkozó tudományos ülészen referátumot tartott „Magyarország a Monarchia felbomlási folyamatában” címmel. A bochumi Ruhr-egyetemen Mommsen professzor előadásainak keretében ismételte meg Münchenben tartott előadását; a kölni egyetem kelet-európai tanszékén pedig „A néphangulat változása az I. világháború alatt. Kísérlet a népi levelezés kvantitatív elemzésére” című előadást tartotta.

Olaszország

Csatári Dániel 1969. február 22.—május 22. között a római Magyar Akadémia ösztöndíjával könyv- és sajtóanyagban kutatott témájához „Az olasz diplomácia Kelet-Európa politikája, 1918—1943”.

Hanák Péter 1969. május 8—14. között Olaszországban előadókörutat tett a KKI megbízásából Torinó, Firenze és Genova egyetemlein. Előadásának címe: „A szocializmus Magyarországon a XIX. és XX. században”. Az előadásokat mindenütt rendkívül élénk vita követte. Torinóban ezenkívül megemlékező előadással vett részt a Risorgimento múzeumban felállított Kossuth-szoba megnyitási ünnepségén.

Ormos Mária egy hónapos tanulmányutat tett 1969. május 24.—június 21. közt a római Magyar Akadémia ösztöndíjával. Célja volt „Az európai fasiszta mozgalmak és rendszerek összehasonlító vizsgálata” c. téma feldolgozásához kutatásokat végezni.

Györffy György 1969. szeptember 18.—október 17. között volt a római Magyar Akadémia tanulmányúton. A XI—XII. századi okmánytár nyugati vonatkozású anyagának ellenőrzése és kiegészítése volt célja.

Benda Kálmán a Fondazione Cini meghívására 1969. szeptember 6—24. között a velencei Állami Levéltárban végzett kutatásokat az 1607—1608. magyar országgyűlések történetévei kapcsolatban.

Zimányi Vera 1969. szeptember 11.—27. között kutatott Velencében a Velencébe irányuló marhaexportra vonatkozó és más magyar vonatkozású iratanyagban.

Niederhauser Emil részt vett a Nápolyban 1969. november 1—7. között tartott nemzetközi konferencián, melynek tárgya „Parasztozalmak és az agrárkérdés a XVIII. század végétől”.

Vittorio Branca, a velencei Cini-alapítvány igazgatója, november 6-án meglátogatta az Intézetet és tárgyalta a vezetőséggel a Cini-alapítvány és a Történettudományi Intézet együttműködéséről, valamint az olasz—magyar történelem konferenciáról.

Románia

Petre Nasturel, a bukaresti Délkelet-Európa Intézet munkatársa bizantinológus, szakmában megbeszélést tartott az Intézetben 1969. június 13-án, Kelet-Európa középkori történetének kérdéseiről.

Ránki György igazgatóhelyettes 1969. június 23.—július 3. között Romániában tartózkodott a román—magyar történelem vegyesbizottság megalakításának előkészítése, valamint a bukaresti és a kolozsvári történelem intézményekkel való kapcsolatok felvétele céljából.

Spanyolország

Makkai László technikatörténeti kutatásokat végzett Barcelona és Madrid levéltáraiban 1969 augusztusában.

Svédország

Györffy György 1969. május 2—16. között a stockholmi Svenska Institutet vendégként kutatta a X—XI. századi magyar—varég kapcsolatok és a városfejlődés párhuzamainak területét. Előadást tartott az állami történeti múzeumban az Árpád-kori történeti földrajz módszeréről.

Ránki György 1969. május 25.—június 6. között a stockholmi egyetem vendégként tartózkodott Stockholmban, hogy a svéd—magyar kapcsolatok fejlesztéséről tárgyaljon.

Szovjetunió

1969. január 10—17. között *A. A. Guber* akadémikusnak, a Szovjet Történelem Nemzeti Bizottsága elnökének és a Nemzetközi Történelem Szövetség alelnökének vezetésével Budapesten tartózkodott a magyar—szovjet történelem vegyesbizottság alakuló ülésére érkezett szovjet delegáció. Tagjai: *Ju. V. Bromlej*, akadémiai lev. tag, *V. P. Susarin* és *T. M. Iszlamo*, a történettudományok kandidátusai.

A vegyesbizottság január 13-án tartotta alakuló ülését. *Pach Zsigmond Pál* igazgató üdvözlő beszédében méltatta a magyar—szovjet történelem kapcsolatok eredményeit és kifejezte reményét, hogy a vegyesbizottság megalakulása és tevékenysége az együttműködés további

távlatait nyitja meg. *A. A. Guber* válaszában kitért a két ország történészei közötti kapcsolatok kölcsönös hasznosságára, megjegyezte továbbá, hogy a vegyesbizottság tevékenysége a szovjet történészek eddiginél szélesebb köre számára teszi lehetővé a magyar történészek eredményeinek megismerését. A vegyesbizottság ezzel megalakult, elfogadta működési szabályzatát, 1969. évi munkatervét. A magyar tagozat elnöki tisztét *Pach Zsigmond Pál*, az alelnökit *Zsigmond László*, titkári tisztét *Bartha Antal* tölti be. A szovjet tagozat elnöke: *A. A. Guber*, alelnöke *Ju. V. Bromlej*, titkár *V. P. Susarin*.

A vegyesbizottság 1969. évi munkaterve mindenekelőtt a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából Budapesten és Moszkvában tartandó ünnepi tudományos ülésszakokon, továbbá egyéb tudományos rendezvényeken való kölcsönös részvételt, valamint tudományos információk és lefordításra javasolt történeti művek jegyzékének cseréjét irányozza elő. A szovjet történeti delegáció a magyar történészek tiszteletére a Szovjet Nagykövetségen fogadást adott. Az alakuló ülésen elfogadott dokumentumok fogadással egybekötött aláírására a MTA klubjában került sor. A SzU Nagykövetségének képviselőjében mindkét alkalommal megjelent *N. N. Szikacsov* követségi tanácsos. Az aláírás alkalmából a MTA elnökségének és osztályainak képviselőjében megjelentek *Erdei-Gruz Tibor* főtítkár, *Mátrai László* és *Ortutay Gyula* osztálytitkárok, az MSzMP KB tudományos és közoktatási osztályának vezetője, *Óvári Miklós*. — A szovjet vendégek budapesti tartózkodásuk alatt meglátogatták különböző társadalom- és történettudományi intézményünket, ahol tájékozódtak eredményeinkről és magyar kollégáikkal kötetlen eszmecsere formájában vizsgálták a magyar—szovjet együttműködés elméletének lehetőségeit.

1969. január 17—20-án az Örmény SzSZK Tudományos Akadémiájának képviselőjében *C. Agajan* akadémikus, *J. S. Szargiszjan*, a történettudományok doktora, *V. Voszkanjan*, az Örmény Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének osztályvezetője tárgyaltak az Intézet igazgatóságával és megállapodtak, hogy a jövőben együttműködnek elsősorban a magyarországi örmények történetének kutatásában ill. a magyarság őstörténetére vonatkozó korai örmény történeti források kiadásában.

Az 1970-es moszkvai Történész Kongresszus előkészítésének munkálatain, 1969. február 19—21. között *Ránki György* vett részt, mint a Magyar Történészek Nemzeti Bizottságának titkára.

A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója tiszteletére tudományos tanácskozást tartottak szovjet és magyar történészek számára Moszkvában, 1969. március 12-én. A konferencia előadását *N. Pospelov* akadémikus tartotta, ehhez négy szovjet és három magyar korreferátum csatlakozott. Az Intézet tagjai közül *L. Nagy Zsuzsa* vett részt a magyar delegációban.

1969. március 24-én észl küldöttség kereste fel az Intézetet, *Paul Ariste* akadémikus, a tallini finn-ugor tanszék vezetője és *Paul Kokle* kandidátus. A látogatás célja kölcsönös tájékoztatás volt.

A tizkötetes Magyar Történet művelődéstörténeti vitájára Magyarországra érkezett szovjet delegáció fogadása 1969. április 25-én volt az Intézetben. *L. V. Cserepnyin*, a történettudományok doktora és *B. Gardanov*, a Moszkvai Etnográfiai Intézet osztályvezetője, eszmecserét folytatott az Intézet munkatársaival.

A. V. Tarasenko, a kievi egyetem egyetemes újkori történeti tanszékének professzora, 1969. május 23-án látogatta meg az Intézetet.

V. A. Usztyinov, a történettudományok doktora, 1969. június 6-án kereste fel az Intézetet.

Pach Zsigmond Pál igazgató 1969. június 6—10. között részt vett Leningrádban a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság végrehajtóbizottsági ülésén. A NGT vezető szerve ez alkalommal ülésezett először szocialista országban. A bizottság véglegesítette az 1970 augusztusában ugyancsak Leningrádban rendezendő V. Nemzetközi Gazdaságtörténeti Kongresszus programját.

Ormos Mária 1969. augusztus 6—22. között Moszkvában és Leningrádban sajtóanyagban kutatót és konzultált a kelet-európai fasizmus kérdéseiről a téma kutatóival.

L. Nagy Zsuzsa 1969. szeptember 25—27. között a Nagy Októberi Szocialista Forradalom története nemzetközi témabizottság III. értekezletén vett részt Leningrádban. A tanácskozás a beszámoló meghallgatása után kidolgozta a következő évek feladatait.

Granasztói György 1969. október 2.—december 19. között tett tanulmányútja során *V. A. Usztyinov*, a matematikai tudományok doktorával a tömegszerű adatokat tartalmazó történeti források gépi feldolgozásának módszerét tanulmányozta.

Benda Kálmán és *Jemnitz János* vettek részt az Intézet részéről a Szovjet Tudományos Akadémia egyetemes történeti intézetének rendezésében „Lenin és a francia történelem” témakörben 1969. november 21—25. között tartott konferencián. Mindketten felszólaltak a vitában.

A Magyar—Szovjet Történész Vegyesbizottság soron következő ülésére 1969. december 6—12. között magyar részről *Pach Zsigmond Pál*, a vegyesbizottság magyar tagozatának elnök, letévelel utazott Moszkvába a delegáció, melynek tagjai: *Zsigmond László* alelnök, *Bartha Antal* a bizottság titkára, *Mucsi Ferenc* és *Niederhauser Emil* voltak. Az ülésen az 1969. évi terv teljesítését és az 1970. évi tervet tárgyalták meg.

Jurij Poljakov akadémikus, a Szovjetunió Története Intézet vezetője és az Isztorija SzSzSzR folyóirat szerkesztője Budapesten tartózkodott; 1969. december 8-án megbeszélést folytatott az Intézetben.

Szabó Miklós 1969. december 10—22. között Moszkvában és Leningrádban folytatott konzultációkat az ideológiai történetírás módszertani kérdéseiről.

USA

William McCag, a Michigan állami egyetem docense 1969 júniusában 6 hétre érkezett Magyarországra, hogy témájához „A zsidó burzsoázia helyzete, politikai elhelyezkedése 1919 után” kutasson és konzultáljon az Intézet kutatóival.

Peter Pastor, a New-Yersey-beli Monmouth College adjunktusa 1969 júliusában kereste fel az Intézetet, hogy konzultáljon „Az 1918—19-es forradalmak külpolitikája” című témájáról.

Ivan Völgyes, a Nebraska egyetem docense, 1969 júliusában Magyarországon tartózkodott, hogy anyagot gyűjtsön „A Tanácsköztársaság története” című témájához.

Keith Hitchins, az Illinois egyetem docense a „Magyarországi románok a dualizmus korában” című témára vonatkozó kutatásokat végzett 1969 szeptember—októberében a Széchényi Könyvtár, Akadémiai Könyvtár és az Országos Levéltár anyagában.

Samuel Goldberger, a Columbia egyetem kelet-európa intézetének tagja, 1969 április—decemberében tartózkodott Magyarországon. Az 1917—19-es évek (Szabó Ervin) témakör foglalkoztatta.

Thomas M. Barker, a New York állami Albany egyetem tanára, 6 hónapot töltött hazánkban, hogy anyagot gyűjtsön „Montecuccoli életrajza” című következő munkájához. Az Intézetet többször felkereste.

B. I. Vardy, a pittsburghi egyetem docense, 10 hónapig kutat Magyarország levéltáraiban és könyvtáraiban. Készülő monográfiájának címe: „A XIX. század magyar liberalizmusa Eötvös József”. Az Intézet munkatársaival többször konzultált.

K. E.